

Witalis PELLOWSKI

ORCID: 0000-0002-3500-7646

Akademia Wojsk Lądowych im. gen. Tadeusza Kościuszki
Wydział Nauk o Bezpieczeństwie

Robert WOŹNIAK

ORCID: 0000-0002-7410-8378

Dowództwo Generalne Rodzajów Sił Zbrojnych
Inspektorat Szkolenia

Oddziały przygotowania wojskowego w systemie szkolenia skróconej służby przygotowawczej

Streszczenie: Integralność terytorialna i bezpieczeństwo to kluczowe funkcje instytucji państwa. Przygotowanie młodych ludzi do zapewnienia bezpieczeństwa i integralności kraju jest procesem wymagającym ciągłego monitorowania i modyfikacji adekwatnie do zmieniających się uwarunkowań politycznych i gospodarczych. Zmiany organizacyjne systemu służby przygotowawczej tworzą nową jakość w zakresie edukacji na rzecz bezpieczeństwa. W rozdziale przedstawiono nowe uwarunkowania kształcenia i szkolenia młodzieży szkół ponadpodstawowych. Wielopłaszczyznowej analizie poddano nowe podejście do uzyskiwania wiedzy, umiejętności i kompetencji, jakie powinien posiadać współczesny żołnierz (szeregowy). Przedstawiono zakres programowy szkolenia, który jest realizowany w ramach innowacyjnych programów przysposobienia obronnego lub edukacji dla bezpieczeństwa, oraz programów szkolenia członków organizacji pozarządowych. Nowe technologie oraz wiedza z zakresu dydaktyki i pedagogiki kreują permanentnie zmienny system szkolenia. Niebagatelną rolę w przygotowaniu rezerw osobowych Sił Zbrojnych RP odgrywają również ekonomika i logistyka. Zaprezentowano zmodyfikowane programy, których celem jest optymalizacja procesu szkolenia, uwzględniająca różne czynniki, tj. atrakcyjność zawodową, zapotrzebowanie społeczne, ewolucję czynników kulturowych, a przede wszystkim wymagań współczesnej armii. Liberalizacja w postrzeganiu zagrożeń we współczesnym świecie kreuje bardziej tolerancyjne podejście do realnych zagrożeń bezpieczeństwa. Zwykle postrzegane są one w kategoriach rozstrzygnięć pozamilitarnych – na płaszczyźnie politycznej i w ramach sojuszy międzynarodowych. Wiele państw stara się na różne sposoby uatrakcyjnić szkolenie wojskowe i proobronne tak, by pozyskiwać wykwalifikowane kadry rezerw osobowych na wypadek zagrożeń militarnych i pozamilitarnych, wymuszających powołanie żołnierzy w rezerwie.

Słowa kluczowe: *szkolenie wojskowe, służba przygotowawcza, żołnierze rezerwy, programy szkolenia, edukacja*

Military preparation units in the shortened preparatory service training system

Summary: Territorial integrity and security are key functions of state institutions. Preparing young people to ensure the security and integrity of the country is a process that requires constant monitoring and adequate modification to changing political and

economic conditions. Organizational changes to the preparatory service system create a new quality of education for safety. The chapter presents new conditions in the field of education and training of youth in secondary schools. A new approach to acquiring knowledge, skills and competences that a modern soldier (regular) should have been subjected to a multifaceted analysis. Presented is the program scope of training carried out under innovative programs of defense training or education for security and training programs for members of non-governmental organizations. New technologies and knowledge in the field of didactics and pedagogy create a constantly changing training system. Economics and logistics also play an important role in the preparation of personnel reserves of the Polish Armed Forces. Modified training programs were presented, aimed at optimizing this process, taking into account various factors, such as professional attractiveness, social demand, the evolution of cultural factors and, above all, the requirements of the modern army. Liberalization in the perception of threats in the contemporary world creates a more tolerant approach to real security threats. They are usually seen in terms of nonmilitary solutions, on the political level and within international alliances. Many countries are trying in various ways to make military and defense training more attractive, to acquire qualified personnel from personal reserves in the event of military and nonmilitary threats – forcing the appointment of soldiers who are in reserve.

Keywords: *military training, preparatory service, reserve soldiers, training programs, education*

Wstęp

„Jeśli chcesz pokoju, szukaj się do wojny” – tak mawiali starożytni i ta maksyma nie straciła nic na swojej aktualności. Z tego powodu tak niezwykle istotnym zagadnieniem jest posiadanie odpowiedniej liczby przeszkolonych i przygotowanych do obrony rezerwistów, którzy będą zdolni do działania w sytuacjach kryzysowych lub w przypadku wojny. Nikt dziś nie wyobraża sobie, że jedynie żołnierze zawodowi będą bronić granic naszego państwa. W przeszłości powszechne zaangażowanie obywateli wielokrotnie decydowało o powodzeniu w przeciwstawianiu się agresorowi. Potrzebę posiadania formacji rezerwowych (żołnierzy rezerwy), wspomagających żołnierzy zawodowych w różnych sytuacjach kryzysowych, dostrzegło wiele państw, w tym Stany Zjednoczone Ameryki, Wielka Brytania czy też Francja. Każde z nich posiada znaczące zasoby osobowe, zdolne skutecznie przeciwstawić się różnym zagrożeniom, zewnętrznym i wewnętrznym.

Transformacja ustrojowa i przemiany demokratyczne lat 90. XX wieku, doprowadziły w naszym państwie do podjęcia niezwykle przełomowej decyzji politycznej o rezygnacji z zasadniczej służby wojskowej. Postawiono wówczas na armię w pełni zawodową. Wojsko, jako kluczowa instytucja odpowiedzialna za bezpieczeństwo, stanęła w obliczu bardzo trudnej sytuacji

związanej z brakiem systematycznego dopływu wyszkolonych rezerw osobowych. Kolejne roczniki młodzieży nie były powoływane do odbycia służby wojskowej, podczas kwalifikacji wojskowej oceniano ich przydatność do służby, po czym przenoszono do rezerwy. Okres profesjonalizacji nie sprzyjał również szkoleniu żołnierzy rezerwy. Szkolenie i uzupełnianie ewidencyjne (naturalnie ubywających rezerwistów) zostało niemal całkowicie zawieszone, a następnie realizowane w bardzo ograniczonym (wręcz szczątkowym) zakresie. Negatywnym efektem tego procesu było nieuniknione zużycie zasobów kadrowych, które mogłyby stanowić realną siłę obronną kraju. Dramatycznie spadła ilość przeszkolonych żołnierzy rezerwy, natomiast – co było nieuniknioną konsekwencją takiego stanu rzeczy – rosła liczba osób przeniesionych do rezerwy bez odbycia przeszkolenia wojskowego (osób przeniesionych do rezerwy, niebędących żołnierzami rezerwy). Pomimo implementowanych systematycznie do Sił Zbrojnych RP nowoczesnych rozwiązań technicznych i technologicznych – istniało szereg obszarów, które wymagały głębokiej reformy. Bez wątpienia jednym z takich obszarów było pozyskiwanie ochotników do odbycia czynnej służby wojskowej, a następnie zasilenia zasobów rezerw osobowych. Sytuacja ta wymusiła poszukiwanie alternatywnych źródeł pozyskania żołnierzy rezerwy oraz sposobu dalszego ich szkolenia. W konsekwencji wdrożono jednolity oraz efektywny proces rekrutacji do wszystkich rodzajów wojsk – kandydatów do czynnej służby wojskowej. Został on zorganizowany w oparciu o doraźnie powoływane Wojskowe Centra Rekrutacji. Podstawą tych zmian były systemowe rozwiązania w zakresie informatyzacji, uproszczenia procedur oraz zmiany funkcjonowania i orzekania o zdolności lub niezdolności do czynnej służby wojskowej. Zasadniczym celem wprowadzonych zmian była ewolucyjna przebudowa systemu szkolenia i przygotowania wojskowego, skutkująca zwiększeniem zasobów rezerw osobowych¹.

Jednym ze sposobów przygotowania młodych ludzi do funkcji obronnych były tzw. klasy mundurowe. Kolejną modyfikacją systemu przygotowania obronnego były, a nawet pozostają jeszcze w niektórych szkołach, Certyfikowane Wojskowe Klasy Mundurowe, których uczniowie mieli poszerzony program proobronny i otrzymywali umundurowanie oraz podstawowe wyposażenie (bez broni). Młodzież ta stanowiła w dużej mierze zaplecze rekrutacyjne do wojska, policji, straży i innych służb mundurowych.

¹ Decyzja nr 195/BdsZ Ministra Obrony Narodowej z dnia 10 czerwca 2020 r. w sprawie optymalizacji procesu rekrutacji do czynnej służby wojskowej w Siłach Zbrojnych RP.

Kształcenie obronne, zdefiniowane jako: „proces obejmujący ogół czynności nauczycieli (instruktorów, dowódców) i uczniów (studentów, żołnierzy, słuchaczy, pracowników), prowadzących do opanowania przez tych drugich określonego zakresu wiedzy obronnej oraz nabycia praktycznych umiejętności nawyków z tej dziedziny, ale także rozwinięcia u nich zdolności, zainteresowań, postaw, przekonań, poglądów i opinii związanych z szeroko rozumianą obronnością”², nabiera współcześnie szczególnie istotnego znaczenia.

W ostatnich latach jednym ze źródeł pozyskiwania rezerw osobowych jest młodzież szkół ponadpodstawowych oraz żołnierze kończący zawodową służbę wojskową. To do młodzieży szkolnej skierowany jest program pod nazwą Oddziały Przygotowania Wojskowego (OPW). Wdrożenie OPW ma przynieść wymierne korzyści. Poza wzmocnieniem edukacji obronnej w społeczeństwie, program ma przyczynić się do zwiększenia rezerw osobowych, liczebności wojsk obrony terytorialnej, a docelowo także sił zbrojnych. Głównymi celami projektu są: wspieranie procesu rekrutacji kandydatów do Sił Zbrojnych RP oraz odbudowa rezerw osobowych, a ponadto kształcenie postaw proobronnych i patriotycznych młodzieży, jak i promocja SZ RP i zawodu żołnierza. Równolegle z OPW będzie kontynuowana edukacja uczniów w ramach programu Certyfikowane Wojskowe Klasy Mundurowe. Będą one sukcesywnie wygaszane, a w ich miejsce mają powstawać nowe OPW³.

Oddziały przygotowania wojskowego

Oddziały przygotowania wojskowego są nową formą klas, na których uruchomienie w szkole ponadpodstawowej zezwala ustawa *Prawo oświatowe*⁴. Żeby zostać uczestnikiem programu, szkoły muszą spełnić

² *Wychowanie patriotyczne młodzieży*, Praca przygotowana w ramach Ogólnopolskiej Konferencji „Wychowanie patriotyczne młodzieży” Powidz, 8-9 czerwca 1995 r., Arcanus, Bydgoszcz 1995; *Edukacja obronna młodzieży na przełomie wieków*, R. Stępień (red.), AON, Warszawa 1999; M. Kucharski, *Edukacja obronna*, Wyd. Fundacja Innowacja, Warszawa 2001; *Edukacja obronna młodzieży*, W. Kustra (red.), AON Warszawa 2012; A. Pieczywok, *Edukacja dla bezpieczeństwa wobec zagrożeń i wyzwań współczesności*, AON, Warszawa 2012; K. Drabik, *Bezpieczeństwo personalne i strukturalne*, AON, Warszawa 2013; *Edukacja patriotyczna młodzieży. Współczesne postrzeganie bezpieczeństwa*, R. Wiśniewski (red.), Oficyna Wydawnicza Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica, Chełmno 2017; K. Żegnałek, *Dydaktyka ogólna*, Wyd. Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP, Warszawa 2005, s. 36.

³ Biuro do spraw programu „Zostań żołnierzem”, <https://www.wojско-polskie.pl/klasy-wojskowe/> data dostępu: 17.06.2021.

⁴ Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo oświatowe oraz ustawy o finansowaniu zadań oświatowych (Dz.U. 2019, poz. 1681).

wymagania ustanowione przez Ministerstwo Obrony Narodowej. Każdego roku dyrektorzy placówek oświatowych mogą wystąpić do właściwego ministra z wnioskiem o wyrażenie zgody na utworzenie oddziału przygotowania wojskowego. Decyzja o zakwalifikowaniu szkoły do programu jest podejmowana po wydaniu opinii przez właściwego kuratora oświaty oraz szefa Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego. W 130 szkołach uczniowie po raz pierwszy rozpoczęli naukę w Oddziałach Przygotowania Wojskowego, czyli nowej formule klas mundurowych, w roku szkolnym 2020/2021⁵.

Ministerstwo Obrony Narodowej stworzyło bardzo dogodne warunki dla szkół prowadzących OPW. Mogą one otrzymać wsparcie od wojska nie tylko w zakresie przygotowania i organizacji zajęć realizowanych na bazie jednostek wojskowych, ale mogą również korzystać z wojskowej infrastruktury szkoleniowej. Ponadto są również uprawniane do otrzymania dotacji celowej, którą można przeznaczyć na pokrycie kosztów obiektów niezbędnych do prowadzenia zajęć ujętych w programie szkolenia, takich jak tory przeszkód czy strzelnice, lub na zakup sprzętu specjalistycznego czy umundurowania dla uczniów. Środki przekazane przez MON mogą też zostać wydatkowane na prowadzenie oddziału przygotowania wojskowego. Można z nich sfinansować koszty dojazdu uczniów do jednostki wojskowej, w której są realizowane zajęcia praktyczne, sfinansować koszty organizacji obozów szkoleniowych lub pokryć koszty zatrudnienia instruktorów organizacji proobronnej, zaangażowanych w szkolenie uczniów OPW. Taka dotacja nie jest jednak obligatoryjna i będzie udzielana w pierwszej klasie, ewentualnie może zostać przyznana na wymianę lub uzupełnienie zniszczonego w trakcie szkolenia umundurowania⁶.

Uczniowie oddziałów przygotowania wojskowego realizują naukę zgodnie z podstawą programową, przygotowanie wojskowe odbywa się w ramach dodatkowych zajęć edukacyjnych. Resort obrony narodowej sprawuje nadzór merytoryczny nad przygotowaniem wojskowym, pozostawia natomiast jednostkom szkolnictwa swobodę w zakresie tego, czego i w jakim wymiarze uczniowie będą się uczyć w takich oddziałach. Zajęcia z przygotowania wojskowego prowadzone są w formie teoretycznej

⁵ Wykaz szkół, które otrzymały zezwolenie ministra obrony narodowej na utworzenie w roku szkolnym 2020/2021 oddziałów przygotowania wojskowego, https://www.wojsko-polskie.pl/u/ee/b2/eeb25d04-ad5c-4451-ae80-a0fd24f6e1c8/wykaz_szkol_opw2.pdf, data dostępu: 17.06.2021.

⁶ Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 sierpnia 2020 r. w sprawie wsparcia dla organu prowadzącego oddział przygotowania wojskowego (Dz.U. z 2020 r., poz. 1390).

i praktycznej. Część teoretyczna realizowana jest przez szkołę, część praktyczna – przez wyznaczoną wojskową jednostkę patronacką⁷.

Zajęcia teoretyczne są realizowane metodą dostosowaną do tematyki zajęć określoną w programie szkolenia, w tym metodą wykładów informacyjnych, dyskusji, inscenizacji, prezentacji multimedialnych lub pokazów. Zajęcia praktyczne są natomiast realizowane metodą ćwiczeń, w tym musztry bojowej, pokazów uzbrojenia i sprzętu wojskowego, pokazów prawidłowo wykonywanych przez żołnierzy czynności. Zajęcia te, realizowane przez patronacką jednostkę wojskową, mogą być prowadzone przez instruktorów tej jednostki posiadających wiedzę i umiejętności niezbędne do prowadzenia zajęć, lub instruktorów organizacji proobronnych.

Tabela 1. Ramowy rozkład zajęć w ramach programu szkolenia w OPW realizowany w liceach

Zajęcia	Liczba godzin zajęć			
	Szkolenie zasadnicze		Obóz szkoleniowy	
	klasa 1	klasa 2	klasa 3	klasa 4
Teoretyczne	10	18	25	
Praktyczne	20	42	65	50
Razem	30	60	90	50

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 21 maja 2020 r. w sprawie szkolenia w oddziale przygotowania wojskowego (Dz.U. z 2020 r., poz. 977).

Tabela 2. Ramowy rozkład zajęć w ramach programu szkolenia w OPW realizowany w technikach

Zajęcia	Liczba godzin zajęć				
	Szkolenie zasadnicze		Obóz szkoleniowy		
	klasa 1	klasa 2	klasa 3	klasa 4	klasa 5
Teoretyczne	10	18	10	15	
Praktyczne	20	42	20	45	50
Razem	30	60	30	60	50

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 21 maja 2020 r. w sprawie szkolenia w oddziale przygotowania wojskowego (Dz.U. z 2020 r., poz. 977).

Program nauczania obejmuje naukę w klasach I-III liceum ogólnokształcącego i klasach I-IV technikum. Minimalna liczba godzin zajęć

⁷ Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 21 maja 2020 r. w sprawie szkolenia w oddziale przygotowania wojskowego (Dz.U. z 2020 r., poz. 977).

realizowanych przez uczniów w ramach programu nauczania w liceum lub technikum wynosi 230 godzin w tym 53 godziny zajęć teoretycznych i 177 godzin zajęć praktycznych.

Treści nauczania zawarte w „Programie nauczania dla szkół ponadgimnazjalnych przedmiotu edukacja wojskowa” wzorowane są na programie szkolenia wojsk obrony terytorialnej. Poszerzone zostały o elementy wojskowej służby przygotowawczej. Ponadto realizacja kształcenia w ramach programu „Edukacja wojskowa” zakłada korelację z treściami nauczania innych przedmiotów. Program nauczania obejmuje cztery bloki tematyczne: podstawy wychowania wojskowego (musztra, regulaminy wojskowe, wiedza o Siłach Zbrojnych RP), szkolenie z wybranych przepisów prawa (w tym zagadnienia z ochrony informacji niejawnych), szkolenie logistyczne (m.in. budowa i eksploatacja sprzętu, ochrona środowiska, profilaktyka pożarowa) oraz szkolenie bojowe (w tym m.in. taktyka, szkolenie strzeleckie, rozpoznanie, obrona przed bronią masowego rażenia, łączność, terenoznawstwo, szkolenie medyczne, inżynieryjno-saperskie oraz sprawnościowe).

W wyniku realizacji programu absolwent powinien posiadać wiedzę z zakresu uwarunkowań pełnienia służby wojskowej, podstaw wychowania wojskowego, jak również szkolenia bojowego obejmującego taktykę, szkolenie strzeleckie, rozpoznanie czy szkolenie inżynieryjno-saperskie. Obowiązkowym elementem nauki jest udział w obozie szkoleniowym, realizowanym na początku ostatniego roku nauki. Obóz organizuje jednostka patronacka na terenie obiektów wojskowych, poligonach lub ośrodkach szkolenia lub na terenie innych obiektów dostosowanych do formy, metod i tematyki zajęć określonych w programie.

Absolwenci oddziałów przygotowania wojskowego po zakończeniu nauki w szkole mogą odbyć w skróconej formie służbę przygotowawczą, zakończoną przysięgą wojskową. Mogą również rozpocząć służbę wojskowa lub zostać przeniesieni do rezerwy. Osoby, które zdecydują się na studia wojskowe, otrzymają dodatkowe punkty rekrutacyjne.

Służba przygotowawcza

Problematyka uzupełniania Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w czasie pokoju obejmuje swym zakresem pozyskiwanie i przygotowanie zasobów osobowych, zarządzanie zasobami ochotników i żołnierzy

rezerwy, zapewnienie ukompletowania stanów osobowych jednostek wojskowych w obszarze stanowisk wojskowych przeznaczonych dla żołnierzy niezawodowych oraz dla żołnierzy rezerwy, pełniących służbę w ramach Narodowych Sił Rezerwowych (NSR). Zadania w obszarze pokojowego uzupełniania Sił Zbrojnych RP, określone zostały przepisami *Ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej*⁸, aktami wykonawczymi wydanymi na jej podstawie oraz wewnętrznymi regulacjami resortowymi. Jednym z możliwych aktualnie sposobów pełnienia służby wojskowej jest służba przygotowawcza. To rodzaj czynnej służby wojskowej, pełnionej w okresie zawieszenia obowiązku odbywania zasadniczej służby wojskowej i przeszkolenia wojskowego, przeznaczona dla ochotników niebędących żołnierzami rezerwy lub niepełniących dotychczas żadnego innego rodzaju służby. Głównym jej zadaniem jest gromadzenie rezerw osobowych⁹.

Stosunek służbowy w ramach służby przygotowawczej powstaje w drodze powołania, na podstawie dobrowolnego zgłoszenia się do tej służby. Do służby przygotowawczej może być powołana osoba niekarana za przestępstwo umyślne, posiadająca obywatelstwo polskie, odpowiednią zdolność fizyczną i psychiczną do pełnienia czynnej służby wojskowej, wiek co najmniej osiemnaście lat i odpowiednie wykształcenie. Kształcenie ochotników w służbie przygotowawczej może być realizowane na potrzeby korpusu oficerów, podoficerów lub szeregowych. W przypadku kształcenia na potrzeby korpusu oficerów wymagane jest wykształcenie wyższe, średnie w przypadku kształcenia na potrzeby korpusu podoficerów oraz co najmniej gimnazjalne w przypadku kształcenia na potrzeby korpusu szeregowych¹⁰. Czas kształcenia żołnierza na oficera lub podoficera obejmuje okres kształcenia podstawowego oraz okres kształcenia specjalistycznego, w przypadku szeregowego tylko okres kształcenia podstawowego.

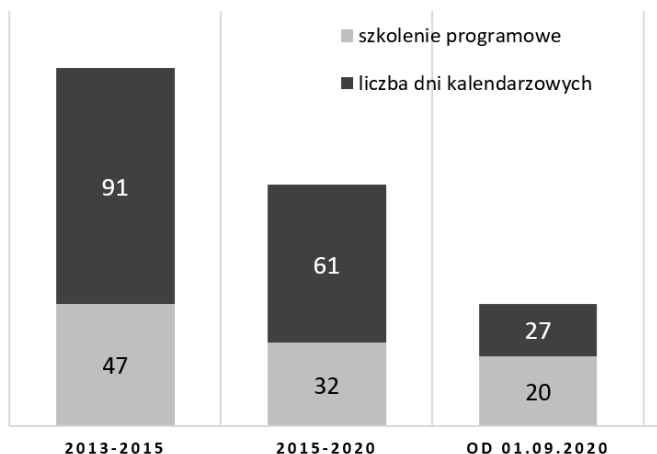
Żołnierze, niezależnie od przeznaczenia do poszczególnych korpusów, w początkowym okresie kształcenia w służbie przygotowawczej podlegają jednolitemu programowi. Po zakończeniu okresu kształcenia podstawowego żołnierz kształcący się na oficera lub podoficera odbywa

⁸ Ustawa z dnia 21 listopada 1967 roku o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2018 r., poz. 1459 z późn. zm.)

⁹ Instrukcja o szkoleniu rezerw osobowych i jednostek wojskowych po ich mobilizacyjnym rozwinięciu, szkol.840.2011.

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 16 marca 2015 r. w sprawie służby przygotowawczej.

kształcenie specjalistyczne w szkołach wojskowych¹¹. Regulamin kształcenia żołnierzy służby przygotowawczej definiuje przebieg i czas kształcenia, uwzględniający potrzebę optymalizacji efektów kształcenia oraz tryb i warunki zaliczenia poszczególnych okresów kształcenia, w tym zaliczenia praktyk dowódczych oraz egzaminów końcowych. W przypadku kształcenia żołnierzy na oficerów czas trwania służby przygotowawczej wynosi do sześciu miesięcy, w przypadku kształcenia na podoficerów – do pięciu miesięcy, a w przypadku szeregowych – do 30 dni. Służba przygotowawcza w szkole wojskowej lub ośrodku szkolenia polega na uczestniczeniu w procesie kształcenia, zgodnie z programami kształcenia, oraz wykonywaniu zadań służbowych, wynikających z charakteru i potrzeb funkcjonowania szkoły lub ośrodka szkolenia.

Wykres 1. Liczba dni przeznaczonych na realizację kształcenia oraz liczba godzin przeznaczonych na poszczególne przedmioty

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy dokumentów.

W zależności od specjalności wojskowej kształcenie obejmuje: zajęcia programowe i fakultatywne, szkolenie i ćwiczenia w warunkach poligonowych, ćwiczenia taktyczno-bojowe, praktyki w jednostkach wojskowych, zaliczenia oraz egzaminy. Warunkiem zaliczenia poszczególnych okresów kształcenia jest uzyskanie pozytywnych ocen ze wszystkich przedmiotów

¹¹ Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 6 października 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie służby przygotowawczej (Dz.U. 2020, poz. 1857).

objętych programem kształcenia¹². Kształcenie podstawowe w ramach odbywania służby przygotowawczej realizowane jest według „Programu szkolenia podstawowego Sił Zbrojnych RP”¹³. W przeciągu ostatnich pięciu lat program ten był dwa razy zmieniany. Za każdym razem zmniejszano ilość dni przeznaczonych na realizację kształcenia oraz ilość godzin przeznaczonych na poszczególne przedmioty.

Tabela 3. Zmiany liczby godzin przeznaczonych na poszczególne przedmioty w ramach Programu szkolenia podstawowego Sił Zbrojnych RP

Przedmiot	Liczba godzin		
	2013-2015	2015-2020	od 1.09.2020
Szkolenie ogólne	16	6	8
Regulaminy	25	17	11
Kształcenie obywatelskie	14	-	3
Profilaktyka i dyscyplina	12	5	1
Wychowanie fizyczne	24	16	-
Taktyka	50	50	40
Szkolenie strzeleckie	69	65	38
Rozpoznanie	10	7	-
Szkolenie logistyczne	11	6	-
Szkolenie inż.-saperskie	17	11	4
OPBMR	19	15	4
Powszechna OPL	6	4	4
Łącznie	12	8	4
Terenoznawstwo	10	-	8
Ochrona i obrona obiektów	4	-	2

¹² Regulamin kształcenia żołnierzy służby przygotowawczej. Załącznik nr 2 do Rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 16 marca 2015 r. w sprawie służby przygotowawczej.

¹³ Decyzje: nr 9 i 10 /Szkol./P7 Ministra Obrony Narodowej z 2015 r.

Szkolenie medyczne	21	5	8
Szkolenie SERE poziom A	9	9	9
Egzamin	14	14	8
Razem godzin:	343	229	152

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy dokumentów.

Tabela 4. Wykaz zmian tematycznych do „Programu szkolenia podstawowego Sił Zbrojnych RP”

Przedmiot	Tematyka zajęć	
	Tematy zawarte w Programie szkolenia obowiązującym w latach 2015-2020, z których zrezygnowano w Programie szkolenia obowiązującym od 01.09.2020 r.	Nowe tematy które znalazły się w Programie szkolenia obowiązującym od 01.09.2020 r.
REGULAMINY	Służba wewnętrzna jednostki wojskowej; Postępowanie służbowe; Przegląd musztry.	Postawa zasadnicza i swobodna. Zwroty w miejscu; Marsz, bieg, zatrzymanie; Zasady zachowania się żołnierzy w różnych sytuacjach.
KSZTAŁCENIE OBYWATELSKIE	Brak przedmiotu w Programie szkolenia obowiązującym w latach 2015-2020 r.	Ceremoniał wojskowy SZ RP. Zasady zachowania się podczas uroczystości. Przysięga wojskowa; Symbolika narodowa i wojskowa; Dziedzictwo tradycji oraz symbolika JW.
PROFILAKTYKA I DYSCYPLINA WOJSKOWA	Analiza dyscypliny wojskowej w pododdziale; Specyfika pododdziału jako grupy społecznej, rodzaje interakcji i zależności między żołnierzami. Rozwiązywanie konfliktów interpersonalnych.	Brak przedmiotu w Programie szkolenia obowiązującym od 01.09. 2020 r. – połączono z Kształceniem obywatelskim.
WYCHOWANIE FIZYCZNE	Atletyka terenowa; Gimnastyka i ćwiczenia siłowe; Walka w bliskim kontakcie; Sprawdziany.	Brak przedmiotu w Programie szkolenia obowiązującym od 01.09. 2020 r.
TAKTYKA	Bazowanie w dzień i w nocy.	Pozostałe tematy powtarzają się.

SZKOLENIE STRZELECKIE	Ćwiczenia w obserwacji; Ćwiczenia w rzucaniu granatami ręcznymi.	Pozostałe tematy powtarzają się.
ROZPOZNANIE I ARMIE INNYCH PAŃSTW	Prowadzenie działań rozpoznawczych.	Brak przedmiotu w Programie szkolenia obowiązującym od 01.09.2020 r.
SZKOLENIE LOGISTYCZNE	Obsługiwanie techniczne indywidualnego wyposażenia żołnierza	Brak przedmiotu w Programie szkolenia obowiązującym od 01.09.2020 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy dokumentów.

Skrócona służba przygotowawcza

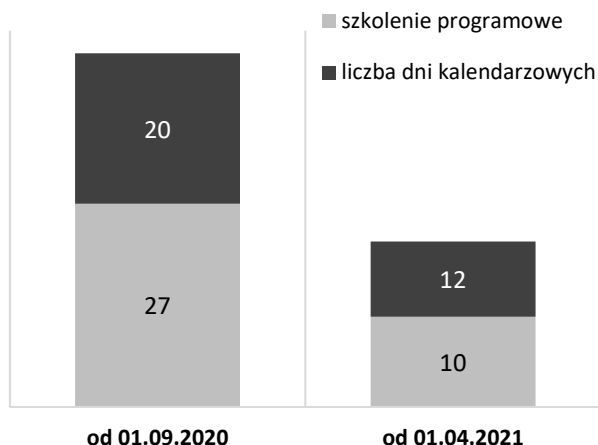
Od września 2020 r. w wojsku zaczął obowiązywać nowy system rekrutacji do służby wojskowej. Oprócz zmian w sposobie naboru do armii, skrócono także służbę przygotowawczą dla ochotników, wprowadzając nowy „Program szkolenia podstawowego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej RP”. Szkolenie przygotowawcze zredukowano z siedmiu do czterech tygodni. Zgodnie z nowym programem szkolenie podstawowe trwa obecnie 27 dni¹⁴. Skrócenie służby przygotowawczej było podyktowane m.in. możliwością realizacji większej liczby turnusów szkoleniowych, a co za tym idzie zwiększeniem „przepustowości” szkolenia ochotników do czynnej służby wojskowej. W związku z powyższym miesięczna służba przygotowawcza nie stanowiła już żadnego przywileju i przestała być atrakcyjna dla absolwentów klas wojskowych. Dlatego MON przygotowało kolejne ułatwienia i skróciło służbę przygotowawczą dla absolwentów klas mundurowych, która zgodnie z programem trwa 12 dni¹⁵.

Czy 12 dni to wystarczający czas na realizację szkolenia w służbie przygotowawczej? Skrócenie służby przygotowawczej w przypadku absolwentów klas wojskowych wydaje się być rozwiązaniem zasadnym. Uczniowie, którzy kończą edukację, zostają poddani sprawdzianowi zdobytej wiedzy i umiejętności praktycznych z przedmiotu „Edukacja wojskowa”. Program tego przedmiotu realizują podczas nauki w szkołach ponadpodstawowych. Zgodnie z programem szkolenia absolwenci muszą odbyć i zaliczyć

¹⁴ Rozkaz szefa SG WP wprowadzający „Program szkolenia podstawowego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej RP”.

¹⁵ Rozporządzenie MON poz. 977 z dnia 21 maja 2020 r. w sprawie szkolenia w oddziale przygotowania wojskowego.

z wynikiem pozytywnym łącznie 185 godzin lekcyjnych, w tym 45 teoretycznych i 140 praktycznych. Kończąc szkołę średnią, mają więc solidne podstawy żołnierskiego rzemiosła. Nie ma więc potrzeby, aby niektóre treści powtarzać podczas szkolenia w ramach służby przygotowawczej.

Wykres 2. Liczba dni przeznaczonych na realizację kształcenia oraz liczba godzin przeznaczonych na poszczególne przedmioty

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy dokumentów.

Tabela 5. Zmiany liczby godzin przeznaczonych na poszczególne przedmioty w ramach skróconej służby przygotowawczej

Przedmiot	Liczba godzin	
	od 01.09. 2020	od 01.04. 2021
Szkolenie ogólne/zapoznawcze	8	5
Regulaminy	11	
Kształcenie obywatelskie	3	
Profilaktyka i dyscyplina	1	1
Wychowanie fizyczne	-	-
Taktyka	40	40
Szkolenie strzeleckie	38	40
Rozpoznanie i armie innych państw	-	-

Szkolenie logistyczne	-	-
Szkolenie inżynieryjno-saperskie	4	-
OPBMR	4	-
Powszechna obrona OPL	4	-
Łączność	4	-
Terenoznawstwo	8	-
Ochrona i obrona obiektów	2	-
Szkolenie medyczne	8	-
Szkolenie SERE poziom A	9	-
Egzamin	8	10
Razem godzin	152	97

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy dokumentów.

Zakończenie

Tego, czy wdrożone w ostatnim czasie zmiany, polegające na skróceniu szkolenia przygotowawczego z 47 do 27 dni oraz skróceniu tego typu szkolenia dla absolwentów szkół wojskowych do 12 dni, są trafnym posunięciem, dziś jeszcze nie możemy stwierdzić. Wnioski będzie można wyciągnąć dopiero po zakończeniu pełnego cyklu szkoleniowego. Musimy jednak mieć na uwadze, że ochotnicy, odbywający szkolenie podstawowe w ramach służby przygotowawczej, są zasadniczym źródłem rekrutacji do pozostałych rodzajów czynnej służby wojskowej oraz stanowią potencjał zwiększający ilość wyszkolonych rezerw osobowych Sił Zbrojnych RP. Funkcjonujący dotychczas w Siłach Zbrojnych RP system nie spełniał swoich zadań, zatem konieczna była jego gruntowna modyfikacja. Podczas realizacji ambitnych celów, wprowadzania koniecznych reform nie można się kierować liczbą przeszkolonych żołnierzy, ale trzeba pamiętać o zapewnieniu odpowiedniej koordynacji i poziomu szkolenia. Zarówno intensywność szkolenia, jak i jego jakość są więc kluczowymi dominatami w powodzeniu tego projektu.

Bibliografia

- Araucz-Boruc A., *Bezpieczeństwo i obronność w edukacji młodzieży*, Wyd. UPH w Siedlcach, Siedlce 2015.
- Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku. Wyzwania i strategie*, Jakubczak R., Marczak J. (red.), Bellona, Warszawa 2001.
- Cieślarczyk M., Filipek A., *Kultura bezpieczeństwa – jej znaczenie dla człowieka i grup społecznych*, [w:] *Edukacja dla bezpieczeństwa. O kształtowaniu kultury bezpieczeństwa*, A. Skrabacz, L. Kanarski, K. Loranty (red.), Wyd. WCO, Warszawa 2015.
- Edukacja obronna młodzieży na przełomie wieków*, R. Stępień, (red.), Wyd. AON, Warszawa 1999.
- Falkowski Z., *Zarys problematyki edukacji obronnej młodzieży w latach 1946-1990*, [w:] *Klasy mundurowe. Od teorii do dobrych praktyk*, A. Skrabacz, I. Urych, L. Kanarski (red.), Wyd. AON, Warszawa 2016.
- Glińska P., *ABC wojska. Pilotażowy program klas mundurowych*, „Polska Zbrojna” 2017, nr 11(859).
- Kaliński M., *Klasy wojskowe 1998-2003*, Elipsa, Warszawa 2004.
- Kanarski L., Koter M., Loranty K., Mazurek M., Skrabacz A., Urych I., *Koncepcja programowo-organizacyjna włączenia klas wojskowych szkół ponadgimnazjalnych do procesu szkolenia rezerw Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej*, [w:] *Klasy mundurowe. Od teorii do dobrych praktyk*, A. Skrabacz, I. Urych, L. Kanarski (red.), Wyd. AON, Warszawa 2016.
- Kanarski L., Koter M., Loranty K., Urych I., *Klasy mundurowe. Wstępna diagnoza innowacji pedagogicznej*, [w:] *Obronność w edukacji dla bezpieczeństwa*, Olearczyk S., Piątek Z. (red.), Wyd. Ruch Wspólnot Obronnych, Warszawa 2014.
- Kanarski L., Koter M., Loranty K., Urych I., *Wstępna diagnoza funkcjonowania klas mundurowych – wyniki badań pilotażowych*, [w:] *Klasy mundurowe. Od teorii do dobrych praktyk*, A. Skrabacz, I. Urych, L. Kanarski (red.), Wyd. AON, Warszawa 2016.
- Kitler W., *Istota bezpieczeństwa narodowego*, [w:] *Edukacja obronna społeczeństwa*, B. Wiśniewski, W. Fehler (red.), Wyd. Niepaństwowej Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Białystok 2006.
- Klasy mundurowe. Od teorii do dobrych praktyk*, A. Skrabacz, I. Urych, L. Kanarski (red.), Wyd. AON, Warszawa 2016.
- Koter M., *Klasy mundurowe o profilu wojskowym a system szkolenia rezerw osobowych Sił Zbrojnych RP. Regulacja ustawowa – stan aktualny i propozycje zmian*, [w:] *Klasy mundurowe. Od teorii do dobrych praktyk*, A. Skrabacz, I. Urych, L. Kanarski (red.), Wyd. AON, Warszawa 2016.
- Nowak E., Nowak M., *Zarys teorii bezpieczeństwa narodowego*, Difin, Warszawa 2015.
- Okoń W., *Nowy słownik pedagogiczny*, Wyd. Akademickie Żak, Warszawa 2017.
- Pieczwów A., *Edukacja dla bezpieczeństwa wobec zagrożeń i wyzwań współczesności*, Wyd. AON, Warszawa 2012.

- Przybysz B., Edukacja dla bezpieczeństwa jako przedmiot nauczania, [w:] *Edukacja dla bezpieczeństwa. Współczesne kategorie*, I. Urych (red.), Wyd. ASzWoj, Warszawa 2018.
- Ropski J., *Edukacja dla bezpieczeństwa w polskiej szkole i możliwości jej doskonalenia*, Wyd. Akademia Wychowania Fizycznego, Katowice 2015.
- Stępień R., *Wstęp*, [w:] *Współczesne zagadnienia edukacji dla bezpieczeństwa*, R. Stępień (red.), Wyd. AON, Warszawa 1999.
- Szczurek T., *Wstęp*, [w:] *Filozoficzne i społeczne aspekty bezpieczeństwa*, T. Szczurek (red.), Wyd. WAT, Warszawa 2013.
- Szulc B.M., *Problemy tożsamości nauk o bezpieczeństwie i nauk o obronności*, [w:] *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego*, tom IV, P. Sienkiewicz, M. Marszałek, H. Świeboda (red.), Wyd. AON, Warszawa 2012.
- Urych I., *Student's opinion on the academic curriculum in military classes*, „Security and Defence Quarterly” 2018, Vol. 1(18).
- Urych I., *Students of military classes concerning selected aspects of Poland's national security. An empirical study*, „Security and Defence Quarterly” 2017, Vol. 4(17).
- Żegnałek K., *Dydaktyka ogólna*, Wyd. Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP, Warszawa 2005.
- Żegnałek K., *Problemy edukacji dla bezpieczeństwa państwa*, [w:] *Edukacja obronna młodzieży na przełomie wieków*, R. Stępień, R.W. Wroński (red.), Wyd. Naukowe WSP, Kraków 1999.

Dokumenty normatywne i akty prawne

- Decyzja nr 195/BdsZ Ministra Obrony Narodowej z dnia 10 czerwca 2020 r. w sprawie optymalizacji procesu rekrutacji do czynnej służby wojskowej w Siłach Zbrojnych RP.
- Instrukcja o szkoleniu rezerw osobowych i jednostek wojskowych po ich mobilizacyjnym rozwinięciu, szkol.840.2011.
- Regulamin kształcenia żołnierzy służby przygotowawczej. Załącznik nr 2 do Rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 16 marca 2015 r. w sprawie służby przygotowawczej.
- Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 16 marca 2015 r. w sprawie służby przygotowawczej (Dz.U. z 2015 r., poz. 449).
- Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 21 maja 2020 r. w sprawie szkolenia w oddziale przygotowania wojskowego (Dz.U. z 2020 r., poz. 977).
- Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 6 października 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie służby przygotowawczej (Dz.U. z 2020 r., poz. 1857).
- Rozporządzenie Ministra Obrony z dnia 7 sierpnia 2020 r. w sprawie wsparcia dla organu prowadzącego oddział przygotowania wojskowego (Dz.U. z 2020 r., poz. 1390).
- Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo oświatowe oraz ustawy o finansowaniu zadań oświatowych (Dz.U. 2019, poz. 1681).
- Ustawa z dnia 21 listopada 1967 roku o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2018 r., poz. 1459 z późn. zm.).